

HIRDETMÉNYEK.

Előzetési pénzek és a kiadás körüli panaszok
valamint a lap szellemi részét illető
minden körülmények ide intézendők.

Hármentelen levelek csak ismert kéréstől
fegadhatnak el.

DEBRECZENI ELLENŐR.

POLITIKAI, TARSADALMI és KÖZGAZDASÁGI LAP.

A SZABADELVÜ PART KÖZLÖNYE.

Megjelen naponként, a vasárnap és péntek kivételével.

Előfizetési ár:

Helyben házhoz hordva vagy vidéki
postán küldve

Egész évre	10 frt — kr.
Félre	5 frt — kr.
Negyedévre	2 frt 50 kr.
Egy óra	1 frt — kr.

Hirdetési díj:

Öt-hasábszoros egyezri beígátásért 5kr
Bélyegjű minden hirdetésért külön 30 kr
Nyitólár 4 hasábszoros postaiórát 30 kr
Hirdetést vagy reklámot magában foglaló
ajánlat sara 50 krajosár.

XVII. évfolyam 1890.

Debreczen. Kedd Május 20.

97. szám.

Az okleveles nyomor.

Mig a napi sajtó pártszínezet szerint a lefolyt ilésszak működését méltatja, az alatt a törvényhozás a középiskolai oktatás reformjával foglalkozik, mert a görög nyelvnek kiküszöbölése felett valahára dönteni kellett. Azután elnapolja magát az országgyűlés, tehát a munkavihar később állandó be.

Hanem be fog, be kell következnie a nemzeti munkának, melynek üdvös működéséhez hozzá kell járulni, mint egy vezérlap írja, az ellenzéknek is kritikája által, sőt magának a társadalomnak is. Bezzeg! de a társadalom csak úgy segíthet a politikai tényezőket, ha annak szelleme acclimatizálódna a modern kor kívánalmaihoz.

Sajnosan észleljük azonban, hogy ez az alkalmazkodás a korszellemhez, igen lassan, sőt rák módjára halad. A nemzeti közszellemnek téves irányra csökönnyösen húzódik tova. Sokszor, talán az unatagság emelgettük fel, de mert használni akarunk, nem csillogni, ezután is említgetendjük azt a veszélyes társadalmi bajt, hogy a magyar fiatalság túlnyomóan özönlik a gymnasiumokba. Addig pedig míg ez így lesz, társadalmunk ósdi kinézésétől meg nem menekül. Nem nevezhető csapásnál egyéneket, hogy az intelligencia az állam kezéből várja a cipót, nagy csapás pedig azért, mert a magyar hazának gyarmatai nem lévén, a hol alkalmazhatna a sok aspiránst, mint a hogy idegen országok tehetik, miszerint kenyérszót tere korlátoltságánál fogva, nem adhat mindenkinek alkalmazást, s ennek következménye az értelmi proletárság terjedése. A mi más szóval, az elégedetlenség számának szaporodása. Nos, annak a társadalomnak, a melyben ez az elem nagy számmal van, nem lehet egészséges kinézése.

Hogy pedig elégedetlenség teszi morgóvá ezen elem kedélyét és lehangoltá életkedvét, azon megítélőni való nincs, mert nyomorult fizetését a bürokrácia körmőlni, és tíldőjét az iratsomók porával belepni, nem igen kedélyvidító szórakozás. És ez a pária csak későn kezd

észrevenni, hogy más pályán kényelmesebben élhetett volna, ha nem törekszik vala a „tekintetes” nyomorba. A szülők igen sokszor hibások, mert nem érte meg hivatásukat, fennhéjzásból a diplomás pályára nógatják fiaikat, ahoz való tehetőség nélkül. Manapság pedig nem úgy van mint hajdan, hogy a ki diplomát szerzett, vagy nem volt rá szüksége, mert a gentrynek meg voltak ősi barázdái, s az urfi beleült az aviticumba — pipázni; vagy ha szüksége volt reá, azzal kenyeret is vett kezébe.

Az idők folyása azonban lényegesen megváltozott. Új igények támadtak, melyek a praktikus pályáknak adják az előnyt. És azt látjuk, hogy ezen pályákon még hiány van emberekből. Ez pedig azért van, hogy nem kellő arányban oszlik meg az ifjúság száma a tudományos, reál és ipari pályákon. Ha ez nem így volna, dacára a közös vámterületnek — a közjogi ellenzék rémlátásának — az ipar gyorsan fejlődne, nyomorlányomra virágzásnak indulna, mert legalább a kellő értelmi tőke meg volna hozza. Az anyagi tőke önként követné.

A ki a célt akarja, az eszközöket is akarnia kell. Kívánjuk, hogy nálunk létesíthető minden iparág terjedjen, ne kerülje a középosztály az iparos foglalkozást. Ne irtózzék a munkától, melyet ha ifjabb éveiben folytat, bizonyosan később kényelmesebb helyezhetné magát. Nemzetgazdasági szempontból a közvagyon gyarapodni fog, a társadalom pedig felemelkedik a modern kor szelleméhez, melyben az előhaladt népek megbecsülik a munkát, mint a magán és közjóllét egyedi forrását. Ezzel pedig kapcsolatos a demokratikus szellem, mely addig ki nem fejlődhetik, míg a társadalom léha csillogásokban keresi a kiválóságot.

Tehát hogy a nagy nemzeti munkában a társadalom maga tényező lehessen, át kell alakulnia demokratikus szellembe. — Mert addig hasztalan decretálja a törvényhozás a demokratikus intézményeket, a társadalom csak mankón fog ballagni utánna, és hasztalan lesz minden kongó phrasis a nemzeti jóllét emelkedéséről.

A „Debreczeni Ellenőr” tárczája.

Ha szerető anyával . . .

Ha szerető anyával
Áldott meg Istened —
Csókold meg egy nap százszor
A kedves, jó kezét.

Simítsd el homlokáról
A borot, gondokat —
S hallgassad áhitattal
A kedves hangokat.

Ne bántsd meg egy szóval se
Mert fájni fog a szó,
Ha viszszejár kísértetni
A hideg hant alól.

S majd későn jut eszedbe
Hogy rossz voltál nagyon —
De nem bocsáthat meg már
A néma sirhalom.

Vértési Gyula.

A fonográf.

— Én vagyok a fonográf, — ugymond csodahű emberi hangon a gép, — feltalált engem Edison Tamás. — Mintha csak ezt mondaná: Én vagyok a jelen, a mely élni fog örökké. Én vagyok a csodák csodája, mondhatná teljes joggal, mert én egyaránt tudok beszélni a világ minden nyelvén, tudok sirni és nevetni, mint az ember s annyiban különbözöm tőle, hogy a mit egyetlen egyszer

elmondasz nekem, azt el nem felejtsem soha, örökké.

Mondhatná a gép, tökéletesebb vagyok, mint az ember, mert tudok menydörgöni a dörgéssel, zokogni a viharral, dalolni a pacsiirtával, megdobogtatni a szivedet a Rákóczy-induló hatalmas accordjaival, immár sirban pihenő kedveseid hangját hallhatod általam az éj csöndjében: Én vagyok az élet.

Én vagyok az örökké tartó jelen az által, hogy a röpke szó hullámaim örökre megtartom.

Feltalált engem Edison Tamás, ugymond a gép.

Ki mondja meg, hogy mit érezhetett a hatalmas genie, a mikor megteremtén a gépet, először hallotta beszélni meleg, emberi hangon a fát és az érzet? A teremő érzése lehetett az az érzés, a mely akkor rezdült keresztül felséges valóján, midőn a teremő hajnalán az első magasztaló szót hallotta a portól: az embertől.

Edison Tamásnak jutott a felséges szerep, megtestesíteni a mythost; „És lön, hogy a fák és kövek megindulának és beszélni kezdenek.”

Egyelőre kiszámíthatatlan az a szerep, a melyre a gép hivatva van, belé szedül az ember, ha elgondolja, hogy mekkora kör az, a melyet a fonográf be fog tölteni.

Láttam sok gépet: hatalmas ércszörnyetegeket, a melyek emberkézből kerülő ki, százezer ember erejét bírták hatalmas karjaikban, de csodálatom egyedül a kicsinyke gépé. Mintha a természetet multa volna felül a nagy amerikai, midőn kieroszakolta, hogy a kicsinyke ércszörnyeték óriási tö-

Lesz-e főreáliskolánk ?

IV.

A szíves olvasó talán meg is sokalta már ezen kérdésnek ily hosszas fejtegetését? — De miután én az reáliskola fentforgó ügyének megoldásával kapcsolatban felmerült mellékes kérdések közül egyet sem akarok hallgatással mellőzni, ha ugyan a komoly tárgyalást megérdemlik: azért az ügy iránt érdeklődőket kérem kell, hogy becses figyelmeiket még egy kérdésre legyen szabad felhívnom.

Jól tudom, hogy többen, még pedig általában nagyraecsült és tekintélyes férfiak, nyíltan azt hirdetik, hogy a miniszterium részéről a várostól kívánt hozzájárulás tulságosan nagy s a miatt nem teljesíthető, s hogy ők ennél fogva annak megszavazását el-lenezni fogják.

Nem akarom kétségbe vonni, hogy ezt ők őszinte meggyőződésből és tiszta szándékkal teszik; mert úgy vélik, hogy ekként városunk anyagi érdekeit fogják védelmezni s megővni. Azonban engedjék meg, hogy figyelmeiket felhívjam azon lélektani igazságra, hogy az akarat vagy jó szándék magában véve is szép ugyan, de még sem cselekedet s hogy cselekedeteink is gyakran más eredményt szünek, mint a mit mi általuk el akartunk érn.

Az iy vélekedéssel szemben én bátor leszek azt a kérdést feltenni: „hát a t a n h a s o k a l j u k é s n e m a d j u k m e g a m i n i s z t e r i u m a l t a l k i v á n t f e l t é t e l e k e t, m i k é n t o l d j u k m e g e z t 17 é v ó t a v a j u d ó k é r d é s t? — s m i t t e s z ü n k e z z e l a s z ü l e t é s e k o r á r v á n h a g y o t t r e á l i s k o l á v a l? ”

Tudom, hogy nem egy, hanem több s különböző feleletet is kapok ezen feltett kérdésekre; de az is bizonyos, hogy némelyik ezek közül olyan különös, hogy kár a szót vesztegetni rájuk. — Lássuk például először is a legfurcsábbat.

Némelyek úgy vélekednek, hogy ha már oly súlyos föltételeket szabott meg a miniszterium, a város ne ajánlja meg azokat, hanem a reáliskolát továbbra is tartsa fenn a maga költségén, hiszen telik tőle, s úgy sem igen kerül sokkal több költségbe, mint a miniszterium által kívánt járuléka. — Igazán nagy-szerű és bámulatos okoskodás! — Midőn a miniszterium a mi kérelmünkre hajlandó az iskola fenntartási költségeiből elvállalni akkora terhet, a mely mintegy 16—18000 frttal fogja majd terhelni az állami pénztárt, de viszont azt kívánja, hogy mi is ugyanannyit vállaljunk magunkra: most azzal a nyilatkozattal álljunk elő, hogy nem kell nekünk a miniszterium 18000 frtja, hanem majd elviseljük mi

megek hangján tudjon szólni, egymagába legyen: emberhang, vihar-zugás, menydörgés, trombitaharsogás, dobergés . . .

A reklam korában élünk, eszmőrünk is már tőle, de mégis megkapja valami az embert, a mikor hallgatja a gépből a reklámot: — En vagyok a fonográf feltalált engem Edison Tamás.

A világ legegyszerűbb és legcsodálatosabb gépe.

Egy hangfőző cső fevéken egyszerű üveglemez van, melynek vastagsága a milliméter tizedrészénél valamivel kisebb. A hanghullámok rezgésbe hozzák a lemezt, külső oldalához finoman bevészt gyémántú van erősítve, mely a lemezrezgések sűrűségének és nagyságának megfelelőleg bekarcolja az alatta csöndesen forgó viaszhengert.

Ez a szerepe a gépnek az ugynevezett felvételeknél.

A viaszlemezen nagyítóüveggel jól kivehető a barázdák, a melyek a hangoknak felelnek meg. Természetesen elképzelhetetlen finom részletekből állanak.

A viaszhenger forgató tengely szilárdon van megerősítve, ellenben a gyémántú mozgatja előre csinos villanygéptől egyenletesen forgatva.

Miután a felvétel megtörtént, a henger említett barázdáival illetőleg hibetetlen finom ságu rovátkáival torogni kezdővén, természetes, hogy az üveglemez megfelelő rezgésbe hozta a tü segélyével, a minek eredménye az a hang, a mely az illető rezgést eszközölte az üveglemezen.

Miután a lemez tömge csekély, termé-

magunk az iskola minden terhét és összes költségeit?!

Ezen igazán furcsa véleményt semmi sem képes indokoltá tenni, nem még azon felhozott ok sem, hogy akkor legalább a miénk lesz az iskola s mi fogunk vele rendelkezni. — De ugyan hát miben fog állani ez a rendelkezés? — Abban, hogy a közgyűlés meghallgathatja a felügyelő bizottság ama jelentéseit, hogy e bizottság 10—12 tagja kit sziveskedett az elhalt vagy elköltözött tanár helyébe megválasztani; — a városi közgyűlésnek meg majd joga lesz megszavazni 14—15000 frttal nagyobb költséget, mint akkor ha az iskola államivá lenne; mert hiszen a középiskolai törvény 8 §-a értelmében a városi tanintézetek kötelesek minden más tekintetben az állami tanintézetekben követett eljárásához alkalmazkodni. Vagy talán inkább nagy költséggel azért tartsa fenn maga a város, hogy az épület homlokára odairhassuk, hogy „városi iskola”? — Hiszen ezt már megtette volna ezeltől 15 évvel is! Hát akkor talán nem a debreczeni polgárok veszik ezen iskolának legtöbb hasznát, ha a fenntartási költségeket felét, vagy ennél többet, nem a város, hanem a miniszterium az állami pénztárból fizeti?

Bizonyos vagyok arról, hogy ezen semmivel sem igazolt vélemény főbb hívei rögtön előállanak a mehetségül látszó okoskodással és azt fogják mondani, hogy igen, de ők jobb szeretik, ha egy hat-, vagy éppen csak négy osztályból álló olyan városi reáliskolánk lesz, mely egészen a várostól függ, mint egy oly nyolcz osztályú, mely az államé s a melyhez a városnak nincs hozzájárulása. Hogy mennyiben függ a várostól, már előbb kimutattam s azt hiszem nem kell mársra hivatkoznom, csak az 1883. évi XXX. törvények 8. és 51. §-aira. Azt meg viszont bátran merem állítani, hogy a négyosztályú reáliskola fenntartási költsége — az épület értékét is beszámítván, — kerül annyiba, mint a mennyit most a miniszter követel; a hatosztályú pedig sokkal többbe. — Vagy talán azt akarjuk, hogy még újabb 17 éven át befizetés nélkül a főiskola épületében nyomorogjon a reáliskola?

Ezen vélemény erőfoglataására igazán kár a szót és a nyomdai festéket pazarolni; de még megtörténhetett volna, hogy magasra emeli fejét, — ha figyelmen kívül hagyjuk.

Sokkal komolyabb bírálat alá veendő egy másik nézet, mely kettős formában is felütötte fejét. Ez pedig abból áll, hogy nincs szükség a reáliskolára, hanem vagy a collegiumi gymnasium párhuzamos osztályainak, vagy — a mi még ennél is jobb és czélszerűbb — a rom. kath. gymnasiumnak kiegészítésével segítsünk a létező hiányon. Ez a javaslat már csak azért is jónak és elfogad-

szetesen nem adhat oly erős hangot, mint a milyent felvett; legalább kívülről nem hallszik ilyennek, de ha a hangvezető csőt a fülbe teszi az ember, a hang ély erősen hallszik, mint a természetben.

A Bika szállodában kiállított fonográf oly csodahűséggel adja vissza, a belezott zenedarabokat, mintha az ember előtt defilírozna el az egész banda.

Érdekes, hogy a ki fülénél tartja a hangszöveket s valami megjegyzést akar tenni, azt öntudatlanul oly hangosan eszközi, mintha csakugyan a katonabanda zajában akarna beszélni. Ez természetesen igen mulatságos a többiekre nézve, a kik a gép finom zűmmögésén kívül különben esendben vannak. A kiabáló deliquens abban a szent meggyőződésben él, hogy ő lassan beszél.

Miután nem czélunk a fonografról általában beszélni, minuciózus dolgokba elegegyünk s elmondunk a Debreczenbe jött fonografról dolgából egyet-mást.

Az impressarioja egy csinos fiatal ember, aki tanári pályát végzett, nevelője volt Milán király valamelyik rokonának, kiment Amerikába. Mikor hazafelé indult, vásárolt magánkezből 200 dolárért egy fonograft.

Mellékesen megjegyezve Edison Tamás a gyártás jogát eladta egy társulatnak két és fél millió dolláron, a mit az ki is fog hajítani a társulatnak, mert egy ilyen 400 forintos gép a villanyos-teleppel, motorral együtt nem kerül többé 30 forintnál.

Debreczenben csak pár napig lesz látható a hallható „Bika” kis étertermében, 1 frnyit beléltí díj mellett, 9—12-ig délelőtt s 3—9-ig délután.

— A Csokonai-ünnepély matineeje rendezendő tablóban szereplő urhölgyek és urak ma délután gyűltek össze Veresné Szathmáry Teréz urnó lakásán, a szerepek, vagy jobban mondva állások megbeszélése végett. — A szerepek kiosztattak, kik megkapták a maga helyét és a maga pártját s az első próba már a színpadon fog megtartatni. És most az ünnepélyig a rendes megszólítási forma az ismerősök között nem az lesz, hogy: hogy vagy? de hogy: hogy állsz?

— „Olcsó hus.” A debreczeni hús-fogyasztási szövetkezet előmunkálatai már gyorsan haladnak. A múlt héten hordták szét az értesítéseket s felhívást (ezt lapunk mai számában közöljük) a tervben vett szövetkezetre, ma már az aláírási ívek is kibocsátottak. Felhívjuk az uton is a közönség becses figyelmét, hogy ez az értesítés és hasznos intézményt bizalmával megajándékozzák és a szövetkezetbe minél tömegesebben belépni törekedjék, mert csak úgy lehet a szövetkezetnek egészséges szervezetet adni, ha az a közönség kellő pártolásában fog részesülni. A szövetkezet életre valója eléggé garantirova van a három tervező egyesület vezetősége által, kik mindent el fogunk követelni, hogy a szövetkezet tagjainak úgy kényelme, mint méltányos igényeinek kielégítése biztosítottak. — Az aláírási ívek szét fognak hordatni, de ezen kívül is aláíratkozhatni a „Debreczeni Ellenőr”, Debreczen szerkesztőségében, továbbá a „Jogász és tisztviselői kör” a Casino, az „Iparos kör” helyeiségekben elhelyezett aláírási íveken is. — Az aláírási ívek május 24-én szombaton beszártatnak és a tervező bizottság az alapszabályok kidolgozásához fog, melynek befejezése után rövid alatt be fog következni a megalakulás és az üzlet megkezdése.

— Vasúti vendéglő. A hatvan-utca-vásártéri vasút telepén a társaság egyik alkalmazottja az utazó közönség kényelmére bor és sör mérest nyitott, a hol folyton jöminőségű italok és hideg ételek állanak a közönség rendelkezésére.

— A Hatvan-utcai vásártéri közúti vasút részvény társaság részéről az 1889 évről szóló ideiglenes szabad jegyek érvénytelenné váltak, mivel a folyó év május 15-én kiosztott díj szabad jegyek adattak ki; fölkeretnek a t. szabad jegyeket jegyeiket magokkal hordani s azt az ellenőr és a kocsivezetők kívánatára föl mutatni sziveskedjenek, mert különben a menedzsi lefizetésre kötelezhetők.

— A „Debreczen” f. évi május hó 10-ik „Biz elköszentem” cím alatt megjelent cikkről, semmi tudomással nem bírtam a megjelenésig, ezen uton kérem fel annak beküldőjét, hogy jövőre magán ügyeimbe ne avatkozzék. Kovács Lajos gyógyszerész (H. Nánásón).

— Debreczen a bécsi nemzetközi baromfi kiállításon. A bécsi legutóbbi nemzetközi baromfi kiállításon Magyarország nemcsak általában kitünt legszebb és legtöbb állattalval, hanem par excellence Debreczen is kitüntették. És pedig a kiállítások közül első sorban Györfy Aladárt, akinek az osztrák baromfi tenyésztés egyet nagy ezüst érmét ítélték oda s ezen felül is kitüntető és elismerő jutalmat kapott, mint a tudósítások írják, bámulatos szép emdeni ludait, dobos, páva, parókás és blondinetta galambjait. Valóban elismeréssel emlékezhetünk meg erről a szép eredményről, melyet az alig fél év óta fennálló debreczeni baromfi tenyésztő egyesület létrehozója Györfy Aladár — felmutatott. Rajta kívül Kovács János és Bekényi Péter debreczeni kiállítók kaptak elismerő érmeket.

— A sülyedő Hadház. Legalább ezt a címet akarják kiküldeni az ősi derék hajdúváros Hadház számára azok, a kik a rendezett tanácsú városból a nagy községgé átalakulás kétes dícsőség megszerzése érdekében ott mozgolódnak kezdenek. Ezek az emberek bizonyosan nyelvükön hordozzák az önkormányzat megbeesülhetetlen elveit, most mégis nem eléggé indokolt kifogásokkal városukra nézve feladni akarják azokat, nem gondolva meg, hogy a mit nyerni reménylenek a vámon, bizonyosan elveszítik a révén. — Szomorú tünet volna ha e törekvés épen akkor, a midőn a városiasodás egyik főféléjét képezi a közéletnek, sikerre vezetne. Ezt úgy Hadház város, mint a közérdek szempontjából felette sajnálnók.

— Restauratio Bösörményben. — Hajdu Bösörményben a f. évi júliusban tartandó tisztújításra a választási mozgalom már megindult. — Sokan Somoossy Béla országgyűlési képviselőt óhajtják a polgármesterei székbe ültetni. Somoossy Béla már nyilatkozott és kész a jelöltséget elfogadni. Megválasztása valószínűnek látszik. Ez esetben őszszel új képviselőválasztás lesz Bösörményben.

— Tüzlő szövettség. Öröndetes és valóban a közérdeknek megfelelő szövettség létrehozásán fáradozott a mi derék önk. tüzlő egyesületünk, a mennyiben vármegyénk 19 községében fenálló tüzlő egyesületek között szövettséget létesített a tüzlő intézmény emelése érdekében. Már a múlt év november 3-án megvolt az első gyűlés, melyre sajnos, csak 9 község tüzlőtől küldtek el képviselőket, kik aztán ki is mondták, hogy „Debreczen sz. kir. városi és hajdúvármegyei tüzlő-szövettség” címen szövetkeznek s megalkották az ideiglenes tisztikart (elnök Bocz

Sámuel Debreczen város rendőrfőkapitánya, tüzlő egyesületünk főparancsnoka) és elfogadták az alapszabály tervezetét, mely helyben hagyatva, leérkezett a miniszteriumtól. Így hát mi sem akadályozza e szép célú szövettség végleges megalakulását s Boczó Sámuel, mint id. szövettségi elnök t. év június hó 8-dik napjára tüzte ki a gyűlést s fel lesz hívva minden vármegyebeli tüzlő egyesület, hogy főparancsnokaikon kívül két-két taggal képviseltessek magokat. Reméljük, hogy ezen alakuló gyűlésre, nemcsak a mult alkalommal megjelent egyesületek, de az akkor elmaradtak is képviselteni fogják magokat, ezzel is jelét adván a közérdek iránti fogékonyságuknak, mi az ügyre nézve is a legjobb hatást fogja gyakorolni kétségen kívül.

— Vállalkozók és vasgyárosok figyelmébe. — A m. kir. államvasutak igazgatósága vonalai részére a 1890 évből származó mozdony és szerkocsi kerékpár csoportozatok szállítására pályázatot hirdetvén, erre oly megjegyzéssel hívjuk fel a szállításhoz részt venni óhajtok figyelmét, miszerint az ide vonatkozó közzétett feltételek alóli kereskedelmi és iparkamara hivatalában (N. Hatvan utca 1445 sz.) — az állalános és az illető anyagokra vonatkozólag fenálló különleges feltételek és szabványrajzok pedig a m. kir. államvasutak anyag és leltár beszerzési szakályaánál (Budapest Andrássy ut 75 sz. I em.) a hivatalos órák alatt megtekinthetők. — illetve az utóbbiak az ár (40 kr.) időleges beküldése mellett posta útján is megtekinthetők. Debreczen 1890 május 19. A kereskedelmi és iparkamara.

— Elmaradt hangverseny. A Thomán-Takács féle hangverseny mely holnapra volt tervezve, közbe jött akadályok miatt későbbre halasztatik.

— A mádi zsidó. A mádi zsidó tudvaleg az a becsületes izraelita volt, a ki mikor egyszer falujából el akart utazni, a határon túl nem tudott eljutni, mert eltévedt a szőlő utat, mindig csak a falut kerülgette. Erről a nagy utazóról mond mesét az a darab, melyet vasárnap adtak először a városi színházban. Szervezője nem fiatal író hanem Lászy Vilmos a debreczeni közönség egykori kedvence Lászy asszonyunk a férje, a ki nehány évezelőtt megbénult; de szerencsére jobb keze épen maradt s ezzel tud írni. — Az új darab általában tetszett a közönségnek fölöttén siker nem avatott. A „Fővárosi lapok” ezeket írja róla. „A mádi zsidó” egy-két jelenetében a népszólal meg, de kevert a szerző a darabjába a népkedélytől igen távol eső elemeket is. Főhíba, hogy ő is azt hitte, hogy a népszólamnak egyedül lényeges kelléke: néhány szitkozódó pár, pár hangos korcsmai jelenet, a falu zsidója s a többi hagyományos staffage alak. Hogy a darab címe „A mádi zsidó”, annak nincs különösebb oka, akármilyen más is lehetett volna, de ki ne hallotta volna a becsületes mádi zsidó híret, ki a határon túl nem tudott eljutni s mindig csak a faluját kerülgette. A címe tehát jól hangzik a fülnek. A Lászy Vilmos mádi zsidója is áldott jó ember s a darab szerelmes párjának valóságos öngyalya. Mert itt is csak előfordulnak oly szerelmes, kik már az első felvonás legelején élnek halnak egymásért, de csak az utolsó felvonás végén lehetnek egymáséi. Ez a Julesa (Serfőzy Etel) és a Jancsi (Fereneczy) története. Csak hogy Julesa anyja öv. Pálombin (Török) szeretne tudni harmincz hordó borán, hogy kifizesse tartozásait. Eért megengedi, hogy a felség báró Izerplitz, kijegyezze a bort, (Sz. Németh), a Julesa leánya körül legyekedjék. A mádi zsidó, a derék Serna Jakab (Rónaszéki) oda is igéri a bárónak a leány kezét, ha kifizeti bor árát, de mikor a pénz kezében van, Serna Jakab értésére adja a bárónak, hogy vonuljon odább mert jól tudja, hogy a „báró” alatt közönséges sikkasztó lappas. A „báró” becsomagolt és Julesa és Jancsi a pap elé mennek. A színpad az egész est folyamán szüntelen derültség uralkodott, volt kapás bál, nótá, tánc s a derültség átcsapott a nézőtér egy részére is. Közönség közlépességgel jelent meg és tapsolt Serfőzy Etel kisasszonynak, ki csinosan is énekel, Sz. Némethnek, Fereneczynek és Rónaszékinek. — A szerzőt is hívták; nevében Feld Zsigmond igazgató mondott köszönetet. — A darabhoz Tombor Aladár, a debreczeni városi dalárdá karmestere írott zenét s ez nagyon tetszett.

— Vendéglátás: 200 frt. Hogyan reprezentálta Bőránd községét a jegyző, ki-tünik az alábbiakkól. A régi magyar vendégszeretetét Bőránd község 1876 óta oly módon gyakorolta, hogy a községben megjelenő hivatalnokok és más vendégek ellátására, kik a jegyző vendégszeretetét veszik igénybe, s ezáltal — mondja, indokolás, — tette meg kiadásokat okoznak, s zivesség viszonzásául, a község jegyzőjének némi kárpótlást adandó, évi 200 frt pótlékot szavazott meg ily címen: vendégek ellátására. S ez ugy ment 1888-ig, mikor a képviselőtestület ezt a felesleges kiadást eltörölte. Felelősségre kerül a dolog, Bihar megye közigazgatási bizottsága nem vette figyelembe a felelősséget. Így került az ügy a miniszter elé, ki elrendelte a 200 frt törölését, mert: „nem látom indokoltnak azt, hogy oly fizetések és pótlékok állapíttassanak meg, melyeknek alpját közigazgatási ténykedés vagy hivatalos állással egybekötött működés nem képezi! Ennekövege a 200 frt vendéglátó, reprezentálási pótlék.

— Óriási robbantás történt e hó 14-én déjben Varpelétén Stern Alajos gőzmalom és kőbányatulajdonos várhegyi trachytkőbányájában, hol a most építés alatt levő debreczeni-füzes-áboyi helyi érdekű vasúthoz és a nagy vasúti Tiszahidhoz szükséges kőanyagot fejtik. Egy 18 méter hosszú lyukat, a mely a hegybe vízszintesen volt furva, megtöltöttek 28¹/₂ métermázas „karbozotinnal” és 150 méter távolságból villanygéppel meggyújtották. Rendkívül érdekes pillanat volt, midőn a villanygép kisütésekor a hegy egy része fölemelkedett és 35 méterre előreesve nagy robajjal összeomlott. A — robbanás okozta rázkódást még 2 kilométernyire a városban is észlelték. Az eredmény minden várakozást fölülmúlt, a menyiben 30 ezer köbméter követ emelt ki a karbozotin ereje.

— Lövészet. Május 15-én tartott lövészetnél díjat nyertek: legjobban mély lövészet Kovács Gyula 1 drb. 2 frtos tallért legtöbb kör lövészet Dr. Bruttman 1 db 1 frtos tallért. A május 18-án tartott lövészetnél díjat nyertek legjobban mély lövészet Fűrész Ödön 1 db. 2 frt tallért legtöbb kör lövészet Kovács Gyula 1 db 1 frtos tallért.

— Próbahál. Józsa Lajos táncmester e hó 17-ikén próbahál tartott, mely a szülők és a közönség teljes meglepedésével fényesen sikerült.

— A „Debreczen” vendéglő udvartartójának holnap lesz a megnyitása katonazenekar közreműködésével.

— Hirdetés. A kataszteri osztályozási tetszőllamási költségek kivétési tervezete a fővárhatalmási bizottsági közgyűlés 49/1887, 1888, illetve 125/1888. bgy. sz. határozatában foglaltak alapján elkészítettvén ezen munkát a városház kistanácsstermében működő adószámvevőszéknél 1890. május 20-tól számítandó 15-napi közszemlére azon czélból tétetik ki; hogy az ellen egyes érdekelteket nem találai felszólamlásaikat s kifogásaikat ezen 15 napi határidő alatt megtehessek. Későbbi felszólamlásaik figyelembe vételét nem fogadjuk. Megemlíttetik, hogy a kivettelt összegek 1890. június 1-től számítandó 2 év alatt fizetendők be, előlegesen, évenegyenként, egyenlő részletekben oly módon, hogy ezen fizetési határidőket be nem tartók a követelés behajtása 6% késedelmi kamattal fog eszközöltetni. Debreczen 1890. május 16-án. A városi tanács.

— Vállalkozók és iparosok figyelmébe. A m. kir. államvasutak kolozsvári üzletvezetősége vonalára szükséges 12 drb. Froitzheim-féle központi hajtóművek, vasalványokkal és ócska sinekből készült oszlopokkal ellátott kettős horgonyozott acélháló vezetéki vaszerkezeti vámsorompó szállítására pályázatot hirdetett mint is oly megjegyzéssel hozunk az érdekeltek tudomására, miszerint a közlebbi szállítási feltételek alóli kereskedelmi és iparkamara hivatalában (N. Hatvan u. 1445 sz.) a hivatalos órák alatt megtekinthetők. Debreczen 1890. május 19. A kereskedelmi és iparkamara.

Irodalom

Stanley könyvet, melynek magyar kiadására kizárólag a Budapesti Hirlap és Ráth Mór van jogosítva, érdeklődéssel várja az egész művelt magyar közönség. Egyes hirlapok és könyvkiadók ezt az érdeklődést akarván kizsákmányolni, egy idő óta különböző kiadványokat hoznak forgalomba; mi több, egyikük azt sem átalotta, hogy Stanley meg sajtó alatt levő nagy művének címét bitoroira A legsötétebb Afrikában cím alatt indította meg a maga értéktelen közleményeit. Mindezek a könyvek, közlemények a kalamasak arra, hogy szándékosan vagy a nélkül — azt téves hitet kelték a közönségben, mintha ez Stanley várva-várt nagy könyve, vagy pedig annak hiteles kivonata volna. Már pedig — egyebektől eltekintve — lehetetlen ez, annál az egyszerű oknál fogva, mert Stanley könyve. A legsötétebb Afrikában, azaz a szerződésbeli kikötéssel bocsátott az összes kiadók rendelkezésére, hogy a munka közlése bármely nyelven csak akkor kezdhető, a mikor a pécsett alatt levő eredeti angol ívek Londonban a könyvpiacra bocsátatnak. — Jelenhetnek meg tehát Budapestben, illetve Magyarországon könyvek és hirlapi közlemények, a melyek Stanleyre vonatkoznak, de a híres utazó által írott mű csak a Budapesti Hirlapnál és Ráth Mór nál jelenhetik meg május végén, vagy június elején. — Ezt szem előtt kell tartani mindazoknak, kik a világhírű utazási mű iránt érdeklődnek, nehogy félrevezettségnek és pénzüket értéktelen férezeleményekre adják. Igazságos az életből. — Néhai Bihari Kálmán, a jönevű elbeszélő övegye előfizetést hirdetett a férje hátrahagyott műveinek fenti cím alatt megjelenendő kötetére, a melyhez az előzőt Rákosi Jenő fogja írni. — Az övegye most tudatja, hogy az előfizési pénzek és gyűjtőívek beküldésének határidejét június elejéig meghosszabbította, a mit az előfizetni akaró közönségnek becses tudomására hozunk. — Az előfizetési pénzek Pádrah Sándor kir. közjegyző urhoz küldendők H.-Szoboszlón. — Bihari Kálmán művei megérdemlik, hogy a közönség pártfogásával elősegítse összegyűjtésüket és megjelenésüket. — Az üres órákban kellemes társalgói lesznek az olvasni szeretőknek.

Szerkesztői üzenetek.

Béla komornyiknak. „A család élet álaroz alatt” nem közölhető — ám-bár életigazságok is vannak benne, például, hogy két forintért kényelmesen be sem ruhathat az ember. „Tárca a ír ó-nak. Nagyon sok kell ahhoz, hogy valaki jó tárcázót tudjon írni. Lehet, hogy később sikerülni fog önnek is írhatni, de ez bizony nem sikerült. R. F. nek Budapest. „Csont, hus, vér, semmi.” — Maradjunk ez utóbbinál: mert bizony az egész tárcza semmi. O. S. z. L. n. e. k. „A szerelem sötét verem” azt mindenki tudja, de ilyen gyenge rajzot írni mint ez, azt szerencsére nem sokan tudnak. „Öreg” nek. Nem közölhető. K. F. n. e. k. „Ne tedd még rám fagyos kezéd halál.” Ne féljen csak olvassa fel neki a verseit, menten ott fogja hagyni s elmenekül a szegény halál. P. J. a. n. o. s. n. a. k. Öröndünk, hogy szabadságát nem töltötte rutul, de olvasóink mindenesetre rutul töltötték idejüket, ha az ön verseit kellene olvasniok. H. L. n. e. k. A versek nem ütnek meg a közléstőség mértékét. A l. s. z. e. g. n. e. k. Szép dolog ugyan, hogy élete virágzó fa s gyümölcse biztosítva van — csak az a kérdés, melyik társaságnál, mert sok ember szeretné tudni, hogy hol biztosíthatja a gyümölcsét, de verséből épen ez a legérdekesebb felvilágosítás hiányzik. M o n s i g n o r e.

„Volna inkább halva
Erzéketlen szívár —
Mint reménytelő fosztott
Bánatos tengerár —

Talán folytathatók:

Igy énekel szegény
Bánatos cserepár!

MENETREND.

Debreczenből indul:

B. pest—N. Váradi telé	d. e.	8 ó. 27 p.
" "	d. e.	11 ó. 49 p.
" "	este	10 ó. — p.
Szatmár felé	d. u.	3 ó. 49 p.
" "	éjjel	3 ó. 37 p.
Kassa felé	reggel	6 ó. 31 p.
" "	este	7 ó. 30 p.
" "	m. á. v. indóh. éjjel	5. ó. 50. p.
" "	d. u.	4. ó. — p.
Nánás felé:	vásártér reggel	6. ó. 07. p.
" "	d. u.	4. ó. 19. p.

Debreczenbe érkezik:

Budapestről	éj. éjjel	3 ó. 06 p.
" "	d. u.	3 ó. 31 p.
" "	este	7 ó. 19 p.
Szatmárról	d. e.	11 ó. 31 p.
" "	este	9 ó. 35 p.
Kassáról	reggel	8 ó. 02 p.
" "	este	9 ó. 11 p.
" "	vásártér reggel	7. ó. 59 p.
" "	este	8. ó. 43. p.
Nánásról:	m. á. v. indóh. reggel	8. ó. 07 p.
" "	este	8. ó. 52 p.

Felelős szerkesztő és kiadó laptulajdonos:

Vértési Arnold.

Főmunkatárs: Károly Vilmos.

100 névjegy —.40 krtól
1000 levélpapír 3.30
1000 levelboríték 2.50
100 lakalmi meghívó 1.40
100 eljegyzési kártya —.70

üzleti könyvek, ugymint minden

más nyomtatvány
felette olcsó árban

megszokott

csinos kiállításban

készítetik

a „Debreczeni Ellenőr” nyomdájában.

SZÉCHENYI-UTCZA.

Mindenféle díszes és egyszerű

könyvkötői
munkák

gyorsan, pontosan és jutányos árban elkészítetnek.

